

Lectori salutem!

Dicséretes hagyomány a tudomány világában, hogy jeles művelőit születésüknek – többnyire tiszteletre méltóan magas és kerek számú – évfordulón a pályájukhoz kortársként, tanítványként vagy munkatársként kapcsolódók tanulmánykötettel tisztelik meg. E hagyomány szellemében ajánlják jelen kötetet szerzői Karácsonyi Bélának, a tanárnak, pályatársnak és munkatársnak. Elsősorban a TANÁRnak. A fogalom klasszikus tartalma megtestesítőjének.

Karácsonyi Béla 70 évvel ezelőtt, 1919. november 1-én, Budapesten született, értelmiségi családból. Középiskolai tanulmányait a már-már legendás hírv fasori evangélikus gimnáziumban folytatta, s fejezte be 1937-ben jeles érettségivel. A már gyermekkorában minden másnál jobban kedvelt történelem iránti szeretet mellett biztos felkészültséggel, komoly alapismeretekkel iratkozhatott be a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarára. 1942-ben kapja kézhez történelem-latin szakos tanári diplomáját s indul el – a korban eléggé szokványos módon – a tanár és tudós anyagiakat nélkülöző útján: díjtalan könyvtáros és gyakornok lesz a Klasszika-Filológiai Intézetben, majd nemsokára tanársegéd. Mivel fizetett álláshoz nem jut, szakmát tanul, a vas- és fémesztergályos szakmát s ez egy köznapibb világgal kapcsolja össze szorosabban. Belép a Vasas Szakszervezetbe, tagja lesz a Szociáldemokrata Pártnak, majd 1945-ben a MKP-nak, s az 1945-ös választásokon az utóbbi képviselőjelöltjeként indul. 1945 mozgalmas időszak kezdetét jelenti az ő saját életében is, az elkövetkező öt év tevékenységben, a munka és a feladatok sokszínűségében egyaránt kiemelkedő. Középiskolai tanár lesz a budapesti Zrínyi Miklós Gimnáziumban, emellett tanít szakérettségis tanfolyamon és három nagyzemai dolgozók iskolájában. Órákat ad a budapesti egyetemen és a pedagógiai főiskolán. A gimnáziumból rövidesen a Keleteurópai Tudományos Intézethez helyezik át, s mikor ennek Történettudományi Intézetté való átszervezése megtörténik, a magyar történeti osztály vezetője lesz. Mindezzel egyidőben tanszékvezető főiskolai tanárként a budapesti pedagógiai főiskola történeti tanszékének munkáját is irányítja. Tudományos munkája publikációkban is igen gazdag ez időszakban, ekkor készíti el általános és középiskolai tankönyvét (Történelem a VIII. osztály számára. Általános iskolai tankönyv; Történelem az általános iskolák VII. osztálya számára; Magyarország története a honfoglalástól 1526-ig. Ideiglenes középiskolai tankönyv), ír jegyzeteket (Magyar és egyetemes történeti előadások), és számos dolgozata ekkor készül el. Ebben az időszakban kapja mindmáig legmagasabb elismerését, 1949. március 15-én Kossuth-díjjal tüntetik ki.

A Szegedi Tudományegyetemre 1950-ben nevezik ki intézeti tanárnak. Ettől kezdve több mint harminc évig, 1982. november 30-ig a Középkori Magyar Történeti Tanszéken egyetemi docensként dolgozik. Kutatásait és publikációs tevékenységét tovább folytatja, néhány éven belül több egyetemi jegyzete jelenik meg, ír tanulmányokat az országrész már neves folyóiratába, a Tiszatájba, ám egyre több és több időt szentel a számára az élet értelmét jelentő munkának, a tanításnak. Előadásokat és szakszemináriumokat tart a magyar történelem 1526-ig terjedő korszakából. Alapos felkészültsége s hatalmas műveltséganyag birtokában oktatómunkájában hosszasan időz más területeken is. Szemináriumokat vezet a medievisztika tárgyköréből, a klasszika-filológia szerelmeseként irodalomtörténeti, grammatikai előadásokat és auctorolvasási gyakorlatokat tart. A kutatási módszerek, forrásismeret, a filológiai pontosság, tudományos objektivitás tőle elsajátított eszközeivel és szellemében útjára bocsátott tanárok, későbbi neves tudósok egész sora kerül ki tanítványai közül. Vezetésével kiváló szakdolgozatok és doktori értekezések sokasága születik. Talán túl sokat is vállal magára az oktatómunkából. Nagy kutatási programjai, többek között a Szovjetunió népeinek történetére vonatkozó középkori magyar elbeszélő források kutatása, Szent Gellért Deliberatio-jának kritikai kiadása és fordítása késedelmet szenvednek, elsődlegessé a tanítványok érdeke válik. Kutatói, tudósi kvalitásainak mélyülését ezenközben azonban a magyar–lengyel krónikával, Janus Pannoniussal, Gellért püspökkel foglalkozó tanulmányai is bizonyítják. Az általa rendkívül magasra tett filológiai mércét önmagával szemben alkalmazza a legszigorúbban, kutatásai kapcsán csak a végsőkig kiérlelt eredmények kerülhetnek publikációként a tudományos közvélemény elé. Szerkesztőként, lektorként több esetben fektet hatalmas szellemi teljesítményt a készülő munkákba, nagyon sokszor a saját kutatásaira fordított idő terhére. Éveken keresztül szerkeszti az Egyetem Acta-sorozatának Acta Historica köteteit, majd az Acta Bibliothecaria és a Dissertationes ex Bibliotheca Universitatis de Attila József nominatae köteteit.

1982. december 1-től a már addig közel egy évtizede oktatómunkája mellett ellátott egyetemi könyvtári igazgatói tevékenység hivatalosan is főállása lesz. Oktató és kutató munkájában ez a változás törést nem okoz. Közben tudós felkészültségét a Könyvtár és munkatársai, kutatói szellemi irányításában is kamatoztatja, egyetemi óráinak, speciális kollégiumainak, szakdolgozóinak és disszertánsainak a száma nem csökken. Főigazgatói irodája a benne kialakított középkori történeti, részben latin filológiai szakkönyvtárral a tudomány, és a tanítás köznapi viharoktól mentes szentélye, ahol a 70 éves tudós tanár minden fáradsága megszűnik s csak a mindig fiatal szellem munkálódása a fontos.

Miközben írásainkkal e tanári és tudósi szellem előtt tisztelgünk a hetvenedik születésnapon, a nyugalomba vonulás előestéjén kívánunk Tanár Úrnak még hosszú, tanítványokban és sikerekben gazdag életet.

Kötetünk olvasójának pedig kívánunk tudós épülést.

Szeged, 1989. november 1.